

Viešas kreipimasis į Lietuvos Respublikos Seimą dėl Etninės kultūros globos tarybos ir Valstybinės kultūros paveldo komisijos naikinimo

Tautinė savimonė lietuviams ir Lietuvai padėjo išlikti per visus nacionalinius nuopusius bei okupacijų negandas, suteikė galimybę vėl atkurti nepriklausomą valstybę, planuoti ir kurti savo ateitį. Tautinės savimonės išsaugojimas lieka ne mažiau svarbus ir šiandien. Ši nuostata svarbi pačios lietuvių tautos gyvybingumui ir nepriklausomos Lietuvos valstybės išlikimui. Etninė kultūra padeda palaikyti po pasaulį besisklaidančios lietuvių tautos ryšį su Tėvyne, suteikia pagrindą ir turinį pačiai nacionalinei tapatybei.

Neveltui tautinės savimonės svarba pabrėžiama Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme nustatant, jog Lietuvos vidaus politika turi ugdyti tautinę savimonę, valstybė privalo užtikrinti lietuvių tautos etninės kultūros, papročių ir kultūros savitumo išsaugojimą, puoselėti tradicinę šeimą, švietimo sistema turi ugdyti tautinį sąmoningumą, pagarbą kitoms tautoms.

Primename, kad siekdamas išsaugoti tautinę savimonę ir etninę kultūrą, kuri yra tautos būties, išlikimo ir tvirtumo pagrindas, Lietuvos Respublikos Seimas dar 1999 m. priėmė Etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymą, kurio preambulėje pabrėžiama, kad *„tik savo etnine kultūra besiremianti tauta gali palaikyti savo visuomenės narių pilietinį brandumą, dalyvauti pasaulio civilizacijoje kaip lygiavertė partnerė, išlaikyti tokiai partnerystei ir bendradarbiavimui būtina orumą, savarankiškumą ir savitumą“*.

Vadovaujantis šiuo įstatymu, 2000 m. buvo įsteigta Etninės kultūros globos taryba – Seimo ir Vyriausybės ekspertas bei patarėjas etninės kultūros valstybinės globos ir politikos klausimais. Įstatymo priėmimas ir Tarybos įsteigimas Lietuvoje buvo ne kartą UNESCO teigiamai įvertintas ir pateiktas kaip sėkmingas pavyzdys kitoms šalims.

Deja, jau nuo pat Tarybos įkūrimo pradžios sistemingai buvo siekiama panaikinti savarankišką jos statusą, siūlomi įvairūs Tarybos sujungimo su Valstybine kultūros paveldo komisija projektai. Ankstesni bandymai nepavyko įrodžius, jog Tarybos ir Komisijos veiklų kryptys yra visiškai skirtingos. Tačiau nuo 2010 metų vėl prasidėjo sistemingas Tarybos veiklos gniuždymas, buvo nubrauktos lėšos jos veiklai. Galų gale pastarosiomis dienomis Seime buvo užregistruoti teisės aktų pakeitimų projektai, numatantys Tarybos ir Komisijos panaikinimą, vietoj jų įkuriant naują Seimui atskaitingą instituciją – Valstybinę kultūros paveldo ir etninės kultūros tarybą. Šis siūlymas nėra pagrįstas jokiais ekonominiais skaičiavimais, nėra įrodyta kokia nors jo nauda, o žala tiek kultūros paveldui, tiek etninei kultūrai būtų akivaizdi.

Projekto teikėjai teigia, esą naujai sukurta Seimui atskaitinga institucija užtikrins Tarybos ir Komisijos vykdytos veiklos tęstinumą, tačiau tai neįmanoma, nes naujoji institucija:

- nebeturės regioninių Tarybos padalinių 5-iuose Lietuvos etnografiniuose regionuose (būtent per juos įgyvendinama etnografinių regionų savitumo globa);
- ją sudarys tik 12 narių (vietoj 21-o Tarybos nario ir 12-os Komisijos narių), kurie savo veikla turės aprėpti visas Lietuvos paveldo ir etninės kultūros sritis;
- jos nariais galės būti tik mokslo ir studijų institucijų atstovai, o visuomeninės organizacijos ir kitos Lietuvos paveldo ir etnokultūros srityje veikiančios institucijos bus nušalintos;
- jos funkcijos bus susiaurintos iki siūlymų bei informacijos teikimo vien Seimui – kai dabar Taryba ir Komisija, siekdamos užtikrinti etninės kultūros valstybinės globos ir paveldo apsaugos koordinavimą, siūlymus dar teikia Vyriausybei, kitoms valstybės institucijoms ir savivaldybėms, informuoja apie iškilusias problemas visuomenę.

Materialaus ir nematerialaus paveldo apsaugos sujungimas į vieną dėl savo esmės visiškai skirtingos puoselėjamų vertybių metodikos būtų pražūtingas ypač mažiau išvystytai nematerialaus etnokultūrinio paveldo puoselėjimo sričiai. Juk neveltui nematerialiam ir materialiam paveldui yra skirtos net atskiros UNESCO konvencijos. Be to, tautinės savimonės ir etnokultūrinių vertybių gyvybingumo globa negali būti prilyginama vien paveldo apsaugai, nes ji reikalauja ypatingo dėmesio ir visiškai kitokių nei paveldosaugoje metodų.

Mes, žemiau pasirašiusieji, pasisakome prieš tokius planus ir reikalaujame ne tik išsaugoti Etninės kultūros globos tarybą ir Kultūros paveldo komisiją kaip savarankiškas institucijas, bet ir sustiprinti Etninės kultūros globos tarybos valstybinį palaikymą, atkuriant nepagristai sumažintą iki kritinės ribos jos veiklos finansavimą.

Dėl to kreipiamės į Lietuvos Respublikos Seimą ragindami šį klausimą spręsti Lietuvos paveldo, lietuvių gyvosios etnokultūros plėtojimo galimybių gausinimo ir stiprinimo, o ne mažinimo, menkinimo ir naikinimo linkme.